

Lärarhandledning

BLOD, SVETT OCH TÅRAR

AV ROBIN N SPEGEL

RIKSTEATERN

Om lärarhandledningen

Denna lärarhandledning från Riksteatern är ett stöd för dig som ska samtala med ungdomar om *Blod, svett och tårar*. Vi vill inspirera dig som lärare och ger i detta häfte ett antal förslag till diskussioner och fördjupat arbete i klassrummet. Handledningen är inte tänkt att genomföras i sin helhet, du använder självklart endast de delar som du tycker är relevanta för dig och dina elever.

Lärarhandledningen är ett komplement till Riksteaterns skrift *Att öppna nya världar* som mer i detalj beskriver Riksteaterns grundläggande synsätt kring hur lärare kan arbeta med en ung publik i samband med en scenkonstupplevelse.

Scenkonst berör. Och inte alltid på ett sätt som är lätt att förutsäga. Hur konsten landar hos de ungdomar du ansvarar för beror helt och hållet på vad de varit med om och vad de bär inom sig. Du känner dina elever väl. Var därför gärna uppmärksam på elevers reaktioner efter föreställningen för att se om den kanske satt igång tankar och processer, även sådant som ligger vid sidan av föreställningens tematik och intention, som någon kanske behöver stöd i.

Vänliga hälsningar

Bengt Andersson

Konstnärlig ledare
Riksteatern, Barn & Unga

Om *Blod, svett och tårar*

Det är vårtermin i nian och framtiden tornar upp sig vid horisonten. Andie och Jasmine är bästa kompisar för alltid. Men nu säger Jasmine att hon vill söka till ett boxningsgymnasium och flytta till en helt annan del av Sverige. Andie säger att hon också vill det, trots att hon inte kan boxas. Och inte vill. Eller?

Hur är det att vara ung, att vara tjej, att upptäcka sin sexualitet och försöka passa in i en roll som man kanske aldrig har bett om?

Blod, svett och tårar är en föreställning om vänskap och svek, om identitet, kärlek och drömmar.

Regissören har ordet

Som en high school-film på ditt högstadium. Live.

När jag som tonåring drömde om att bli teaterregissör fantiserade jag om att förverkliga karaktärer, berättelser och världar jag upplevde fattades i populärkulturen. I efterhand förstår jag att jag längtade efter den representation jag själv saknade.

Sedan dess har medieutbudet fullkomligen exploderat. Idag producerar globala streamingsajter konstnärligt kvalitativ ungdomskultur med god representation på löpande band. *Sex education*, *Euphoria*, *Pose* eller *13 reasons why* tar alla upp teman, konflikter och identitetspositioner jag inte i min vildaste fantasi kunde föreställa mig som 15-åring. Det är fantastiskt att fjortonåriga femme-flator, lyckliga svarta transpersoner och straighta vilt onanerande cheerleaders kan existera och samexistera utan att det behöver bli en stor sak. De kan få brottas med problem som olycklig kärlek, svek, svartsjuka eller skilsmässor precis som alla andra. Även om långt ifrån alla berättelser berättas har vi kommit långt ifrån den tid när *Fucking Åmål* var den enda HBTQ-berättelsen i omlopp.

Så varför gör vi ens scenkonst idag när Netflix, HBO och SVT Play är tillgängliga dygnet runt? Vad är då poängen med teater? Vad är relevant scenkonst för en ung samtida publik?

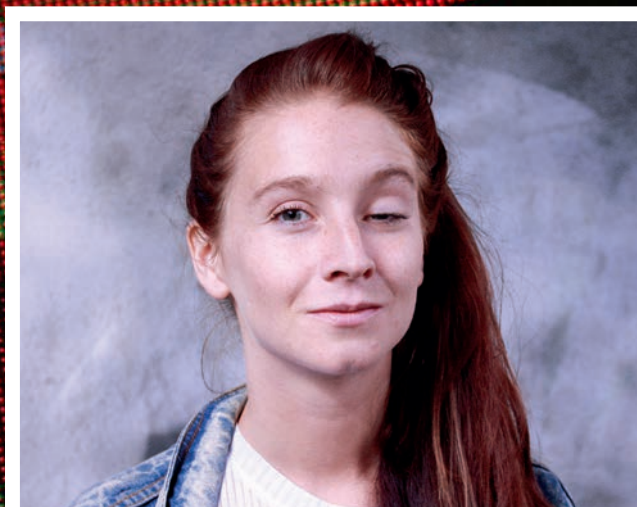
Traditionell scenkonst definieras ofta av tid och rum. Publiken befinner sig på samma plats som skådespelarna. Tiden är nu. Kärnan i upplevelsen är mötet mellan verket och publiken. Närvaro värdesätts över allt annat.

Konventionell rörlig bild däremot (film, tv-serier, dokumentärer) rör sig fritt genom tid och rum. Den befinner sig i ett Där och Då. Innehållet styr platsen och tiden.

Blod, svett och tårar befinner sig på tvären mellan teater och film. Genom att släppa in filmmediet i teaterrummet vill jag vidga publikens upplevelse och göra plats för nya berättelser och uttryck. Vad händer när teaterns närvaro möter filmens flexibilitet?

Tematiskt handlar *Blod, svett och tårar* om vänskap och självförverkligande. Om att välja mellan sin bästa vän och sin högsta dröm. Den handlar också om förälskelse och samtycke. Om att bli kär i fel person och konsekvenserna av det. Om ryktes-spridning, makt och svek.

Lisa Färnström, regissör

Lisa Färnström är en regissör med stort samhällsengagemang. Hon har regisserat flera produktioner för Riksteatern tidigare, exempelvis *Den svenska demokratins historia* [2015], *Fäboland* [2016], *Olydhad* [2017] och *Sång till välfärden* [2018].

Så här förbereder du dig och eleverna inför föreställningen

Gör inte besöket till en skoluppgift med krav på ”läxa” i form av handlingsresumé eller recensionsuppgift. Då blir det mer lustfyllt för eleverna och utbytet blir både större och mer berikande.

Förbered däremot gärna eleverna på de praktiska förutsättningarna inför teaterbesöket, exempelvis bussresa, tider, plats och annan väsentlig information.

I samband med föreställningen kommer ett filmteam från Riksteatern att finnas på plats på skolan för att filma några scener i skolans korridorer. Varje skolledning har fått veta detta och ansvarar för att sprida denna information vidare till lärare och elever på skolan. Det som filmas på skolan kommer endast att visas under själva föreställningen. Allt filmat material raderas efter dagens föreställning och kommer därmed inte att kunna visas i något annat sammanhang.

Under föreställningen

Be eleverna stänga av ljudet på sina telefoner, och undvika att fotografera föreställningen. Detta för att på bästa sätt kunna delta i det som sker på scen, men också på grund av upphovsrättsliga skäl.

Den unga publiken reagerar ofta annorlunda än vuxna när de ser på scenkonst. Ibland kan vuxna tycka att den som skrattar högt, kommenterar något högt, vrider sig oroligt eller på annat sätt reagerar på det som sker låter för mycket eller är störande. Var trygg i att de skådespelare som Riksteatern väljer att turnera med för unga är vana vid att hantera detta. Med detta sagt känner du dina ungdomar bäst och kan därför spela en viktig roll för att läsa av situationer under föreställningen i de fall det skulle behövas. Läs gärna mer om detta i *Att öppna nya världar* på riksteatern.se/foreochefter

Efter föreställningen

Vi lever i en tid där det sällan finns utrymme för eftertanke, så var generös med tiden efter föreställningen. Låt upplevelsen sjunka in utan stress.

Tillbaka i klassrummet – samtalsguide

Ett samtal kring en föreställning ger plats för fördjupad reflektion om såväl handling och tematik som konstnärliga uttryck i form av gestaltning, ljus, ljud, kostym och scenografi. I en så kallad minnesrunda kan du som lärare ge alla elever möjlighet att tänka tillbaka på föreställningen och minnas en specifik detalj. Det kan vara en händelse eller något så enkelt som ett specifikt klädesplagg, ett ljud eller en rörelse. Fortsätt sedan att tillsammans beskriva föreställningen på ett objektivt sätt, fritt från värdering och tolkning. På så sätt kan alla i klassen delta och du skapar ett bra klimat för att eleverna även ska våga säga något när ni sedan går över till tolkningar och diskussioner. Ju utförligare ni beskriver det ni varit med om, desto större blir möjligheterna att i nästa steg hitta olika tolkningar och sätt att analysera föreställningen.

Tips!

Genom att som lärare vara lyhörd och lyssna in vad eleverna verkar nyfikna på, och har behov av att prata om, kommer du att märka det är både lätt och roligt att leda ett öppet och konstruktivt analysamtal.

Teman att fördjupa sig i

Tema 1: Mötet mellan film, digital media och scenkonst

Förslag på diskussionsfrågor att samtala kring eller skriva om:

- På vilket sätt påverkade de filmade delarna scenkonstupplevelsen i stort? Hur hade ni uppfattat föreställningen om de filmade delarna istället varit traditionella teaterscener? Eller om de inte funnits med alls?
- Vad hade hänt om de filmade delarna varit förinspelade på andra platser som inte sett ut som skolan?
- De delar som spelas upp på film har bearbetats på olika sätt genom bland annat klippning och olika typer av effekter. På vilket sätt tror ni att konstnärerna tänkt att dessa effekter ska bidra till hur publiken uppfattar berättelsen?

Fördjupningsövning: Redigera en film

Låt eleverna filma enkla intervjuer med varandra, antingen med sina egna mobiler eller klassens läsplatta. Det kan vara enkla personintervjuer med frågor om favoritfärg, intressen eller liknande. Eller så ber ni intervjupersonerna att berätta om hur de skulle vilja förbättra klassrumsmiljön eller skolmaten.

När intervjun är färdig ska eleverna försöka att bearbeta filmen för att skapa en så positiv bild som möjligt av personen. De kan exempelvis lägga på filter, ljudeffekter eller klippa bort delar. Utmana eleverna att försöka hitta största möjliga effekt med minsta möjliga medel.

Efteråt kan ni titta på varandras filmer, både original och bearbetat material. Använd detta som utgångspunkt till ett samtal som kan handla om både konst och konstnärliga val, samt om källkritik och på vilket sätt bearbetade bilder skapar känslor och reaktioner hos mottagarna.

Läroplanskoppling

- Genom undervisningen ska eleverna få erfarenheter av visuell kultur där film, foto, design, konst, arkitektur och miljöer ingår. I undervisningen ska eleverna ges möjligheter att utveckla kunskaper om hur man framställer och presenterar egna bilder med olika metoder, material och uttrycksformer. [Lgr II Kursplanen i bild]
- Bilder som behandlar frågor om identitet, sexualitet, etnicitet och maktrelationer och hur dessa perspektiv kan utformas och framställas. [Kursplanen i bild, centralt innehåll åk 7–9]
- Undervisningen ska även bidra till elevernas förståelse för hur teknik utvecklas i samspel med andra vetenskaper och konstarter. [Kursplanen i teknik]
- Identifiera och analysera tekniska lösningar utifrån ändamålsenlighet och funktion. [Kursplanen i teknik, centralt innehåll åk 7–9]

Tema 2: Sex, samlevnad och relationer

Nedan följer några exempel på situationer ur föreställningen som ni kan ta avstamp i för att samtala vidare om detta tema. Om eleverna har egna exempel kan du med fördel använda dig av dessa.

- Andie vill inte ligga med Wille utan kondom. Wille försöker övertala Andie.
- Jasmine och Andie har bestämt att de ska flytta ihop och gå i samma klass på gymnasiet. Istället söker Jasmine till en boxningsklass i en annan stad. Jasmine föreslår att Andie flyttar med och söker till en annan klass i samma skola.
- Andie vill inte vara tillsammans med Wille längre men börjar undvika honom istället för att göra slut.
- Andie och Matilda inleder en relation med varandra trots att Matilda är Andies lärare.

- Andie berättar om relationen till Matilda för Wille. Wille hänger ut Matilda som pedofil på sociala medier. Andie hävdar att hon inte blivit utsatt för övergrepp. Wille menar att Andie blivit hjärntvättad.

Förslag på diskussionsfrågor att samtala kring eller skriva om:

- Diskutera situationerna utifrån begrepp som respekt, integritet, samtycke, övergrepp.
- Tror ni att situationen på något sätt varit annorlunda om någon eller flera av karaktärerna tillhört ett annat kön?
- Reflektera tillsammans kring begreppet gränser i relationella sammanhang. Vad innebär det att kliva över någons gräns? Vilket ansvar har den enskilde att vara tydlig med sina gränser? Finns det situationer där det är okej att inte respektera någon annans gränsdragning? Om en person ger med sig efter tjat, har då en gräns överskridits eller inte?
- Vilka exempel på moraliska och etiska dilemman kan vi hitta i dessa situationer?
- Analysera och argumentera för eller emot karaktärernas agerande utifrån olika etiska modeller, exempelvis pliktetik/regeletik, konsekvensetik, avsiktsetik/sinnelagsetik, dygdetik eller situationsetik.

Fördjupningsuppgift: tematiska ord och begrepp

Karaktärerna i föreställningen använder flera ord och begrepp för att på olika sätt beskriva sina relationer, till varandra och till sig själva. Låt eleverna välja något av dessa att fördjupa sig i. Exempel på ord: övergrepp, separationsproblem, peace offer, pedofili (peddo, peddo-offer), hjärntvätt, att vara behärskad.

- Vad betyder ordet/uttrycket?
- Hur användes ordet i föreställningen? Vilken relation beskrivs?
- Varför tror du att just det ordet användes för att beskriva den här relationen?

- Hade du beskrivit den här relationen med detta ord? Om inte, vilket/vilka ord/uttryck hade du använt?
- Vilken typ av relation hade passat bättre in med det valda ordet?

Variant

Istället för att börja med orden kan eleverna istället få välja en relation och försöka minnas så många olika ord som möjligt som använts för att beskriva just den relationen. Sedan kan de analysera, i text eller samtal, varför de olika orden används av olika personer i olika situationer.

Läroplanskoppling

- Människans sexualitet och reproduktion samt frågor om identitet, jämställdhet, relationer, kärlek och ansvar. [Kursplanen i biologi, centralt innehåll åk 7–9]
- Ungdomars identiteter, livsstilar och välbefinnande och hur detta påverkas, till exempel av socioekonomisk bakgrund, kön och sexuell läggning. [Kursplanen i samhällskunskap, centralt innehåll åk 7–9]
- Eleverna ska utveckla sin förmåga att resonera och argumentera kring moraliska frågeställningar och värderingar utifrån etiska begrepp och modeller. [Kursplanen i religion]
- Vardagliga moraliska dilemman. Analys och argumentation utifrån etiska modeller, till exempel konsekvens- och pliktetik. [Kursplanen i religion, centralt innehåll åk 7–9]
- Språkets betydelse för att utöva inflytande och för den egna identitetsutvecklingen. [Kursplanen i svenska, centralt innehåll åk 7–9]

Tema 3: Rykten och vinklade budskap på sociala medier

När Wille får reda på att Andie har haft en relation med Matilda hänger han ut henne som pedofil på nätet.

Diskussionsunderlag:

- På vilket sätt visade personerna i kommentarsfältet hur de tog ställning till händelsen?
- Kan ni tillsammans försöka minnas några kommentarer från följande kategorier:
  1. Faktiska påståenden
  2. Tyckande och ställningstaganden
  3. Spekulationer
  4. Ifrågasättande
- Hur gjorde ni när ni delade upp kommentarerna? Kan ni hitta några språkliga skillnader?
- Bidrog språkbruket till ett öppet och tillåtande samtal eller fanns det en tydlig åsikt som ansågs mer ”rätt”? Hur hade personerna i kommentarsfältet kunnat formulera sig annorlunda och på så sätt vrida diskussionen i en annan riktning?
- Tycker ni att det är rätt ord att använda utifrån er bild av situationen? Har ni några andra förslag på hur det går att beskriva situationen och deras relation?
- Andie lägger upp sin egen video för att ge sin version av det som hänt. Tycker ni att hon gör rätt? Hur tror ni att föreställningen sett ut om vi sett den ur Matildas perspektiv? Eller Jasmines?
- Diskutera hur ord som andra använder för att beskriva en människa kan påverka den personens självbild.

Övning: ”I chatten”

Tänk er att ni är klasskamrater till karaktärerna i föreställningen. Nu är det ni som är uppkopplade i chatten. Skulle ni välja att skriva något i chatten eller inte? Och om ni skulle skriva, vad skulle ni skriva? Sätt upp ett slutet chattrum på era mobiler (alternativt klass-plattor) och se vad som händer. Hur bidrar ni själva till ett konstruktivt samtalsklimat? Vilka likheter och skillnader finns mellan er chatt och föreställningens?

Variant 1:

Skapa en analog ”chatt” på tavlan i klassrummet, alternativt i smågrupper med papper och penna. Diskutera efteråt om det känns likadant eller annorlunda när det tar lite längre tid att skriva och de andra dessutom ser när man skriver.

Variant 2:

Försök återskapa chatten från föreställningen (alternativt läs upp chatten som ni skapade själva) men som en riktig diskussion där ni samtalar med varandra. Hur känns det att säga och höra orden högt?

Läroplanskoppling

- Möjligheter och risker förknippade med internet och digital kommunikation samt hur man agerar ansvarsfullt vid användning av digitala och andra medier utifrån sociala, etiska och rättsliga aspekter. [Kursplanen i samhällskunskap, centralt innehåll åk 7–9]
- Etiska och moraliska aspekter på språkbruk, yttrandefrihet och integritet i digitala och andra medier och i olika sammanhang. [Kursplanen i svenska, centralt innehåll åk 7–9]
- Eleverna ska/.../ ges förutsättningar att kunna analysera och ta ställning i etiska och moraliska frågor. Den ska också bidra till att eleverna utvecklar beredskap att handla ansvarsfullt i förhållande till sig själva och sin omgivning. [Kursplanen i religion]
- Etiska och moraliska aspekter på språkbruk, yttrandefrihet och integritet i olika medier och sammanhang. [Kursplanen i svenska, centralt innehåll åk 7–9]
- Skillnader i språk användning beroende på i vilket sammanhang, med vem och med vilket syfte man kommunicerar. [Kursplanen i svenska, centralt innehåll åk 7–9]
- Ord och begrepp som används för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ords och begrepps nyanser och värdeladdning. [Kursplanen i svenska, centralt innehåll åk 7–9]

Läroplanskoppling (övergripande för alla teman)

- I mötet med olika typer av texter, scenkonst och annat estetiskt berättande ska eleverna ges förutsättningar att utveckla sitt språk, den egna identiteten och sin förståelse för omvärlden. (Kursplanen i svenska)
- Skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. (Lgr11, Skolans värdegrund och uppdrag)
- Texter som kombinerar ord, bild och ljud, och deras språkliga och dramaturgiska komponenter. Hur uttrycken kan samspela med varandra, till exempel i tv-serier, teaterföreställningar och webbtexter. (Kursplanen i svenska, centralt innehåll åk 7–9)

Bonustema: Gymnasieval

Skolungdomarna i föreställningen går i årskurs 9 och det är tydligt att gymnasievalet är något som upptar deras tankar och påverkar deras vardag. Ta tillfället i akt att prata med dina elever om vilka tankar och frågor de har kring gymnasievalet. Ni kan exempelvis ta avstamp i föreställningen genom denna fyrahörnsövning:

Låt eleverna svara på frågan genom att placera sig själva det hörn som bäst motsvarar deras åsikt.

Vad är viktigast att ta hänsyn till vid valet till gymnasiet?

1. Att välja något som du själv tycker om eller drömmer om att göra. (Jasmines val)
2. Att hitta något som du och dina kompisar kan läsa tillsammans så ni kan fortsätta ha kvar skolan som social mötesplats. (Andies val)
3. Att välja något som skapar goda möjligheter till jobb och karriär efter gymnasiet.
4. Annat val

När alla har valt låter du först eleverna samtala med de andra som gjort samma val. Sedan går ni varvet runt och låter varje grupp delge resten av klassen hur de resonerat. Är det någon som efter diskussionen har ändrat sig och vill byta plats? Var uppmärksam på om det dyker upp frågor kring hur gymnasiet och gymnasievalet fungerar. Har ni någon syokonsulent på skolan som kan besvara dessa? Om inte, kan ni tillsammans hitta svar?

Vi tar den unga publiken på allvar

Riksteatern tar alltid den unga publiken på allvar. Det gör vi genom att aktivt se på samhället ur ungas synvinkel och spegla maktförhållandena mellan vuxna och barn på ett trovärdigt sätt för den yngre publiken.

Precis som för vuxna är konsten och olika konstnärliga uttryck viktiga i sig och ska inte ha krav på sig att ha tydliga syften och mål. Varje enskild Riksteaterproduktion för barn och unga står för sig själv och existerar utifrån sitt eget konstnärliga uttryck.

Hjälp oss bli bättre

Vi på Riksteatern är måna om att det pedagogiska material vi tar fram är vad du som lärare och pedagog behöver. Därför ser vi gärna att du delar med dig av dina åsikter om denna lärarhandledning till oss. Vad är bra? Vad fungerar mindre bra? Vad har vi missat? Vi vill veta allt, från det stora till det lilla.

Mejla oss gärna!

Du är varmt välkommen att dela med dig av dina tankar eller återkoppla till oss på barnochunga@riksteatern.se

Länklista

Delar av denna lärarhandledning har hämtats från Riksteaterns skrift *Att öppna nya världar* av Karin Helander, professor i teatervetenskap, och Camilla Ljungdahl, filosofie magister i barnkultur. Hela häftet finns att ta del av här: www.riksteatern.se/attoppnanyavarldar

www.riksteatern.se/barnochunga

www.riksteatern.se/foreochefter

Organisationen Make Equal arbetar med metoder och verktyg för praktiskt jämlikhetsarbete. På sin hemsida makeequal.se erbjuder de lektionsmaterial om vett och etikett samt källkritik på sociala medier.

FATTA är en ideell förening som arbetar mot sexuellt våld och för samtycke i praktik och lagstiftning. På sin hemsida fatta.nu har de exempelvis sammanställt information om den samtyckeslag som började gälla 1 juli 2018.

Det är vi som jobbar med *Blod, svett och tårar*:

Manus **Robin N Spegel**

Regi **Lisa Färnström**

Regiassistent **Chantale Hannouch**

Dramaturger **Ninna Tersman, Jani Lohikari**

Skådespelare **Lisa Huyu, Angelica Radvolt, Dejmis Rustom Bustos, Paula Sundberg**

Bildproducent **Jakob Runow**

Filmfotografer **Margarita Sheremet, Milja Rossi**

Scenografi och kostymdesign **Johanna Mårtensson**

Maskdesign **Linda Gonçalves**

Ljuddesign/komposition **Christoffer Karlsson**

Ljusdesign **Dag Engström**

Scenmästare **Jesper Landegren**

Kostym- och rekvisitatekniker **Lina Wollter**

Ljus- och ljudtekniker **Markus Wass**

Stuntkoreograf [boxningsscenerna] **Alexander Lindman**

Intimitetskoordinator **Malin B Eriksson**

Intimitetskoordinatören stöttar medarbetare i en produktion under intima scener där manusangivelser ofta är bristande. Koordinatören arbetar med att hitta ett gemensamt ramverk för såväl skådespelare som regissör så att de känner sig trygga i rummet.

Producent **Ann Gustafsson, Jenny Engström**

Konstnärlig ledare, Riksteatern Barn & Unga: **Bengt Andersson**

Läs mer om *Blod, svett och tårar* på riksteatern.se
[/forestillinger/blod-svett-och-tarar/](#)

RIKSTEATERN

Scenkonst som sätter tankar och känslor i rörelse, för alla överallt. Närmare 38 000 medlemmar skapar möjligheternas scen och öppnar mötesplatser i hela Sverige.

riksteatern.se/blodsvettochtarar

RIKSTEATERN

Riksteatern
145 83 Norsborg
Tel: 08-531 991 00

info@riksteatern.se - riksteatern.se